

נר לשולחן שבת

פרשת כי תצא

גליין 376

לע"ג מרת
אסתר ביילא
ב"ר מרדכי הכהן ביכמן הי"ד
נלב"ע כ"ב אב תשע"ב

"ולך תהיה צדקה"...

הגאון רבי יהושע צימבליסט היה ראש ישיבה בבית הכנסת "שואבי המים" במינסק. במשך חמש עשרה שנה המשיך לנהל את ישיבתו לאחר המהפכה הבולשביקית, וזאת למרות האיסור הרשמי על לימודי דת.

הוא נהג לעמוד מחוץ לבנין הישיבה ולפזם ניגונים, בעודו מעמיד פנים כאילו הוא עסוק בטאטוא המדרגות או שטיפת החלונות. כאשר הבחין בדמות חשודה היה פוצח בניגון חדש, ובכך מאותת לבחורים להמלט דרך החלונות הפונים לחצר.

יום אחד קיבל רבי יהושע הזמנה למפקדת הנ.ק.ו.ד. הזמנה מעוררת אימה.

כשנכנס לחדרו של החוקר. למרבה הפלא הושיבו החוקר לפניו באדיבות, פנה אליו ואמר: "דע לך שאני יהודי, יש לנו עליך תיק בעובי כזה" והדגים את עוביו בפריסת ידיו לשני הצדדים. עד היום הצלחתי לגונן עליך, אך עוד מספר חודשים אאלץ לעזוב את העיר, ולכן עצתי שתעזוב את רוסיה, ואני אעזור לך בזה.

החוקר הסביר לרבי יהושע את הסיבה שהניעה אותו לסכן את חייו כדי להגן עליו, במשך שנים רבות כל כך. "אמי היתה אלמנה עניה. ערב שבת אחד נותרה ללא כל מזון. איש מבין החנוונים לא היה מוכן למכור לה בהקפה, ובידה לא היה כל חפץ בעל ערך אותו תוכל להפקיד כמשכון.

לבסוף ניגשה לרבי יהושע ושתחה בפניו את מר גורלה. בגדלות נפשו שלח רבי יהושע את ידו לכיס מעילו, והעניק לה את שעון הזהב שלו, שישמש לה למשכון לזמן רב."

זכר הצדקה היא שהוענקה לאדם זר ובלתי מוכר פיעמה בליבו של בנה חוקר הנ.ק.ו.ד. והגנה על רבי יהושע'ה, ועל הישיבה במשך כל אותם שנים.

והודות למעשה חסד זה זכה גם רבי יהושע להנצל מברית המועצות הקומוניסטית ולהגיע לארץ ישראל.

את חרדתו של רבי יהושע שהישיבה לא תסגר חלילה בהוראת השלטון, היה ניתן לשמוע מדי בוקר, כשהיה אומר את פסוקי 'הודו' היה משלב את דברי הגמרא "אל תגעו במשיחי - אלה תינוקות של בית רבן, ובנביאי אל תרעו - אלו תלמידי חכמים". ("רבי יעקב")

"ולך תהיה צדקה" - סיפר הגאון רבי אברהם יעקב זלזניק כי הגאון רבי צבי פסח פונק כשהיה נותן כסף לצדקה היה נוהג לומר או להרהר בלבו כי אם נדר כסף לצדקה ולא נתן, שיהא הכסף שנותן כעת לצדקה בשביל נדר זה.

"ולך תהיה צדקה". (שם י"ג)

"וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה". (כ"ד א)

השם צדקה היה בזמנו שכיח בארץ ישראל. הבעיה בשם זה התעוררה בעת כתיבת גט, איך לכתוב שם זה, כי בדרך כלל הם כתבו את סיומת שמם באות אל"ף - "צדקא" ולא באות ה"א.

כתב המהר"ם חביב כלל יסודי: שם בלשון הקודש סופו נכתב באות ה', ואילו שם שמקורו מתרגום סופו נכתב באות א'. והשם הזה צדקה מקורו מלשון הקודש, כי לא מצאנו פתרון לשם זה בלשון אחרת. ואפילו אם אדם חותם בא' טועה הוא ואין משגיחין עליו.

אמנם בדרך כלל בשמות מסופקים, אנו הולכים אחר חתימתו. אבל זה רק בשמות שהספק בהן שקול, דיש שמות המסתיימים בא' ויש בה', ואילו כאן השם צדקה קרוב לודאי שהוא בלשון הקודש לכן יכתבו בה"א.

ורק במקרה שכבר מסרו את הגט, והוא במקום עיגון ודוחק, יש להכשיר אפילו שכתבו צדקא.

(שמות אנשים)

"וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה". (כ"ד א)

מעשה בזוג בעיירה אורליע, שנפלה קטטה ביניהם. למרבה הצער הגיעו בני הזוג לבית הדין, כדי שייסדרו להם גט.

שמו של הבעל היה אברהם. בזמן כתיבת השמות בגט הטעה הבעל את הרב מסדר הגט, ובזדון ליבו אמר לו שחוץ מהשם אברהם, יש לו עוד כינוי, עבריל [עבריל, אבריל הם כינויים של אברהם, "בית שמואל" אהע"ז קכ"ח]. הרב האמין לדבריו, וכתב בגט 'אברהם המכונה עבריל'.

כעבור מספר ימים, שלח הבעל איגרת לרבני עיירתו, בה כתב שמעולם שמו היה רק אברהם, ואף פעם לא כונה בכינוי עבריל, רק כיון שהגט לא היה ברצונו, עשה תעלול מכווער זה כדי לפסול את הגט...

רב העיירה הגאון רבי שבתי כץ, בשל החשש לעיגון האישה העלה סברה יפה להתיר בכל זאת את הגט, וזו סברתו:

הרי השמות העיקריים כתובים בגט כראוי, אם כן תוספת הכינוי לא תפסול, כיון שהכינוי הזה לא היה כינוי מעולם, ממילא לא יטעו הרואים והשומעים לחשוב שהגט נכתב לאדם אחר, כיון שאף אחד לא הכירו בכינוי הזה, יחשבו שכך היה כינוי בעבר הרחוק, רק שהם שכחו מכך או שהם לא יודעים מכינוי זה.

את דבריו אלו שלח אל הגאון ה"בגדי ישע". אך הוא דחה את סברתו, ופסל את הגט, על פי דברי שלשת הרועים - ה"לבוש", "טיב גיטיין" ו"בית שמואל" הפוסקים כי אם כותבים בגט שם שנשכח, הגט פסול והוי מזויף מתוכו.

אם כן כל שכן שיש לפסול כשהוסיפו בגט את השם עבריל, שם שאותו בעל לא כונה בו מעולם.

(שו"ת "בגדי ישע" י"ט-כ)

"והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו". (כ"ה ו)

כתב המהר"ם חביב: "ראיתי רבים בצפת ששמום היה מורנו. ושאלתי על מהות השם, ואמרו לי, כי מי שנולד אחרי שמת אביו או קרוב אחר, קורין אותו בשעת המילה כשם המת. וכשהנער גדל קוראים לו 'מורנו', מפני עוגמת נפש שלא להזכיר את שם המת בכל שעה... וגם הבנות נקראות 'מורנה'.

ושמות אלו, מורנו ומורנה, השתמשו כל כך, עד שכמעט אין זוכרים ומכירים את השם הראשון שניתן להם".

("עזרת נשים")

השבוע חל יום הזכרון לגאון ישראל והדרו, שר התורה רבי יוסף חיים, רבינו היבן איש חי, י"ג אלול תרס"ט

"שלהי דקייטא קשה מקייטא" (יומא כט. רש"י ור"ח)

מעשה בעיר אחת שיש להם בית כנסת שמתפללים בו במשך השנה, ואילו בימי הקיץ, בשל החום הכבד נועלים אותו על סורג ובריח. ועוברים לארבעה חודשים, לבית כנסת סמוך שהוא בלי תקרה, ובכל אותם החודשים אינם מתפללים כלל בבית הכנסת. **והנה בא אחד לערער על מנהג זה,** ואומר שאין זה כבוד לבית כנסת שישאר ריק, בשביל קצת צער של החום, והיה צריך שיתפללו בו לפחות תפילה אחת ביום, שלא יהיה סגור ומסוגר...

השיב ה"בן איש חי": אין בדבר זה חשש ואין בזה בזיון לבית הכנסת שיהיה סגור כל ימי הקיץ, וכך גם נהגו מרימור ומר זוטרא שהיה להם בית כנסת לימות החורף, נמוך, כתלים רחבים וחלונות מועטים, ולימות הקיץ בית כנסת אחר שאויר שולט בו.

(שו"ת "תורה לשמה" ס"א ועיין ב"ב ג)

נשאל ה"בן איש חי" האם בימים אלו, ימי חודש אלול מותר לתקוע בשופר של עבודה זרה האסור בהנאה, כדי להתלמד.

"ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך". (כ"ב ח)

אמר הרה"ק מסדיגורא: מוחו של אדם הוא בבחינת גג וצריך מעקה, ומהו המעקה של המוח - במופלא ממך אל תדרוש! (ס"ח)

כתב החזו"א: כל חיוב התורה במצות מעקה בגג הוא חידוש! כי גג אינו כשאר המכשולים, ואין היזקו מצוי כל כך, שהרי העומד על הגג יודע שישנה פה סכנה ומבין שצריך להזהר. ושונה גג מבור וסולם רעוע וכדומה, שבהם יש תקלה שהנכשל אינו יודע ממנה, ואי אפשר להזהירו. אמנם בכל זאת חייבה התורה לבנות מעקה, כי צריך להקפיד על סכנת הנופל.

לכן גם אין איסור על אדם לעלות לגג שאין בו מעקה, כי באופן חד פעמי אין זה נחשב לסכנה, ורק באופן קבוע היא סכנה.

ולכן כתב הספרי בפרשת השבוע ש'כבש פטור מן המעקה', כי אף על פי שאפשר ליפול ממנו, בכל זאת כיוון שהעולה יודע מהסיכון בעלייתו, לא חייבה אותו התורה מעקה. (ליקוטים חו"מ י"ח) מחידושו זה של ה"חזו"א" עולים דינים רבים להלכה: מרפסת, גזוזטרא ועוד... בדבריו דן הקה"י ב"קריינא דאגרתא". ויש עמי אריכות בזה ואכמ"ל.

השואל סבר להתייר כי בלימוד זה אין בו הנאה גשמית, שהרי תוקע בו רק להתלמד לתקיעת מצוה, ומצוות לאו להנות נתנו.

פסק ה"בן איש חי" לאיסור, אין להתכונן בו לתקיעות של ראש השנה, כי לימוד התקיעות הוא חוכמה, אפשר כי בסופו של דבר יגיע לידי הנאה גשמית, שיתנו לו שכר על שתוקע להם. ואפילו אם יתקע להם בחינם הוי הנאה, שהרי יכירו לו טובה על כך.

ועל כן אסור לו לתקוע בשופר זה בימי חודש אלול, אפילו שעושה זאת להרגיל עצמו כדי לתקוע היטב בראש השנה.

וכן לא יתקע בפני סתם בני אדם, כי על ידי כך מראה להם את מומחיותו בתקיעת שופר.

(ש"ת "תורה לשמה" קמ"ג)

איזו מצוה רק ה"בן איש חי" היה מקיים בבגדד?

פה בעירנו בגדד אנחנו מערבים משנה לשנה במצוה. ותהילות לקל שיש לנו זכות במצוה זו שנעשה העירוב משלנו, ונוכה לכל בני העיר הזאת. ואין רשות לאף אדם זולתנו לעשות המצוה הנזכרת, כי היא איתנו נחלת אבות מזמן עטרת ראשי זקני הגאון רבי משה חיים.

(ב"בן איש חי" לך לך ש"ב י"ט)

סיפר הגאון רבי חיים פאלאגי: "אדוני אבי, אביר יעקב זכר צדיק וקדוש לברכה, היה דרכו שבכל חצר שהיה נכנס בה לבקר או לאיזה צורך אחר, היו עיניו צופות אל בורות המים שבה, ואל הגדרות והמעקות, אם היו עשויים כהוגן.

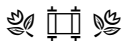
ואם היה מוצא מקום שצריך מעקה, או שכיסוי הבורות לא היה כראוי, היה גוער בקולי קולות בבעל הבית, והיה מסביר לו שיש בזה עשה ולא, והוא סכנת נפשות! וכמה בני אדם היו מחזיקים לו טובה, על שהיה מזהירים על זה." (מועד לכל חי')

"ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ". (כ"ג י"ח)

הגאון רבי אלחנן וסרמן ביקר באמריקה ונפגש עם הגאון רבי משה פיינשטיין. רבי משה הזכיר שיש אנשים שמתרעמים עליו על שהיגר לארצות הברית ו"זנח" את אחיו בברית המועצות.

השיבו רבי אלחנן: "החפץ חיים" היה אומר שמדינה אשר אסור בה לבטא את שם ה' דומה לחדר שירותים, ואי אפשר לצפות מאף אחד לבלות את כל ימי חייו בחדר כזה..." (הרב משה פיינשטיין)

בקהילות ספרד היו מחנכים את הילד כבר בגיל שבע ושמונה לעלות למפטיר. בדרך כלל היו מעלים אותם להפטורות הקצרות של פרשיות נח וכי תצא. בעלותו לתורה היו ממטירים עליו ממתקים, ועורכים בסוף התפילה סעודת קידוש.

(ליקוט מנהגים')

"מוצא שפתך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלוך". (כ"ג כ"ד)

מעשה וקנסו בני הקהילה לאחד שלא להעלותו לתורה. איסור זה היה ידוע לכל בני העיר.

באחת השבתות, גיסו של הנקנס קנה את העליות, וכמנהג כיבד את חבריו בעליות. כשהגיע בעל הקורא לשלישי, שאלו הגבאי את מי הוא מכבד בעליה? השיב לו שיעלה את גיסו לתורה...

החלה מהומה בבית הכנסת, כשרוב המתפללים מתנגדים בתוקף לכך שהנקנס יעלה לתורה.

יד הגיס קונה העליות מהבימה. ואמר שאם כך אין הוא מעוניין בקניה, כיון שאינו יכול לכבד את מי שרוצה.

גם האיש שהתחרה עמו על קניית העליות, לא היה מעוניין עתה בקניית העליות, כיון שכבר עלו הכהן והלוי ברשות הראשון.

נשאלה השאלה: האם קונה העליות צריך לשלם את שהתחייב? הגאון רבי גבריאל כץ נטה לחיוב, וראייתו מתשובתו של רבי מנחם עזריה, באחד שקנה מצוה לשנה, כגון גלילה, ובתוך השנה המלך גירש את היהודים, אם בשעת הקנין כבר נשמע דבר המלך ודתו, אף על פי שהיו משתדלים לבטל את הגזירה, מכל מקום היה לו להתנות, והוא לא התנה, על כן צריך לשלם.

כמו כן בענייננו, שהיה יודע שהקהל קנסו את גיסו, ולא התנה. לכן ודאי צריך לשלם את שהתחייב. (ש"ת גברי" כ"ה ועיני מג"א קנ"ד כ"ג)